

Edgar Kellenberger, *Der Schutz des Einfältigen. Menschen mit einer geistigen Behinderung in der Bibel und weiteren Quellen*, Zürich, Theologischer Verlag Zürich, 2011, 183 pp., € 24,60

Wat zegt de Bijbel over verstandelijk gehandicapten? Na lezing van het boek van Kellenberger moet men constateren dat dat heel weinig is. Ondanks een grondige speurtocht weet de schrijver met weinig meer dan wat indirecte verwijzingen te komen. Vaak zijn deze ook nog eens gebaseerd op het karige materiaal dat hij vond in buitenbijbelse bronnen of op een vergelijking met “primitieve” culturen uit andere tijden.

Toch is dit boek het lezen waard. De motivatie tot dit onderzoek ontleent de schrijver aan het feit dat hij een (geadopteerde) zoon heeft met een verstandelijke handicap en ook ervaring heeft als predikant in de omgang met verstandelijk gehandicapten. Hij gaat in op praktische zaken en vooral op ethische kwesties op dit terrein. Daarbij keert hij zich met name tegen de neiging om op basis van prenatale diagnostiek aanstaande ouders van kinderen met een verstandelijke handicap onder druk te zetten om abortus te plegen. Het criterium voor wat menswaardig mag heten is volgens hem niet de prestatie die een mens kan leveren maar of hij/zij verzorging kan ontvangen.

Zo is het boek een ongewone mengeling van degelijk historisch onderzoek naar wat in de oude bronnen te vinden is met eigentijdse ethische discussies en pastorale overwegingen. De auteur is zich daar terdege van bewust en is zeer zorgvuldig in zijn methodologische overwegingen. Mede door zijn persoonlijke aanpak is zo een lezenswaardig boek ontstaan. Mensen die op een of andere manier betrokken zijn bij dit onderwerp zullen het niet alleen als zeer informatief maar ook als inspirerend ervaren.

Kellenberger is ervan overtuigd dat het feit dat er niet of nauwelijks expliciet sprake is van verstandelijk gehandicapten nog niet betekent dat zij er ook niet waren in de tijd waarin de Bijbel ontstond, ook al waren hun overlevingskansen ongetwijfeld minder groot dan nu. Het is de vraag hoe zij werden aangeduid. Wellicht dat sommigen van hen die als “dom” werden aangeduid er toe gerekend kunnen worden. Ook sommigen van de wel vaak genoemde lichamelijk gehandicapten zullen ertoe hebben behoord.

In iconografisch materiaal herkent Kellenberger soms de trekken van kinderen met het syndroom van Down. In zijn speurtocht worden de cirkels hierbij wel erg wijd getrokken. Ook de Grieks-Romeinse cultuur en zelfs laat-Middeleeuwse schilderijen worden erbij gehaald. Deze aanpak levert dan wel weer een aantal interessante bespiegelingen op. In een schilderij van Andrea Mantegna (eind 15de eeuw) van Maria met het kind Jezus bijvoorbeeld, is de laatste volgens Kellenberger afgebeeld als kind met het downsyndroom. Op het Aachener Passionsaltar uit diezelfde tijd is – duidelijker dan in het eerste voorbeeld – ook een dergelijk kind te zien. In dit geval is het afgebeeld op de voorgrond van het traditionele tafereel van Jezus met doornenkroon die getoond wordt aan het volk. Jezus kijkt met compassie naar het kind. Dat is volgens Kellenberger ook precies de Bijbelse boodschap.

Het is duidelijk dat Kellenberger in zijn onderzoek grondig te werk is gegaan. Hij heeft vrijwel alle relevante primaire en secundaire literatuur verzameld. Ook in dit

opzicht is het boek nuttig, temeer omdat het voorzien is van goede registers. De geschiedenis van de uitleg komt hierbij eveneens aan bod. Zo wordt er onder andere de nodige aandacht besteed aan Augustinus' worsteling met de vraag naar de oorzaak van de geboorte van gehandicapte kinderen. Ook Luther komt aan bod. Met gepaste tegenzin vermeldt Kellenberger hoe in één van Tischreden Luther adviseert om een ernstig verstandelijk gehandicapt 12-jarig kind letterlijk te laten stikken, want het is zijns inziens niet meer dan een stuk vlees zonder ziel en een schepsel van de duivel. Dat is zo ongeveer het tegenovergestelde van wat Kellenberger duidelijk wil maken. Van de omgang met verstandelijk gehandicapten kunnen we juist leren, bijvoorbeeld om het leven als geschenk te aanvaarden.

Klaas Spronk, Amsterdam